

nikolaje labiš

BRONZANO DOBA

Prijatelji moji, život nam je sve stariji,
Iako smo vršnjaci poezije Artura Remboa.
Dosadio nam je već i snobizam, čak nam je i dosade dosta,
Većito otvoreno oko razuma nas prati,
Sentimentalne romanse nas oдавно zabavljaju,
Vidimo besplodnu, loptastu i stvarnu mesečinu,
Bez očiju i lica
I bez vela.

Najbolji među nama nosi na leđima ožiljak noža.
Bio je aktivista i primio ga je ne posrćući, muški.
Zato mu je lice nešto blede, glas užurbani
I ponekad se zakašlje.
Najveseliji momku među nama
Poginuli su u ratu i ded i otac.
Njegova majka je prela, krpila i prala veš po kućama.
Zato piše parolaste pesme, koje su ipak lepe.
Najmlađi među nama, onaj sa nepodsećenim noktima,
Dobio je odgovor od čače, da neće više da čuje o njemu.
Ako ga u pismima, umesto o zdravlju, pita
Zašto još nije ušao u Zadrugu.

Soako voli svoju zemlju, bez uslika,
I pati kada nacionalni tim izgubi neku utakmicu,
I još više kada prolećni sneg utamani janjad,
Ili ako tragična kolebljivost seljaka
Ostavi da određeni rejon bude na repu setve.

Svaki od nas poljubio je gordost u lice
Tankim i žarkim usnama.
I niko od nas ne saginje svoje ponosno čelo
Sem pred slavinom.
I svako ima puno uspomena.

Prijatelji moji, život nam je sve stariji,
Iako smo vršnjaci poezije Artura Remboa.
Sentimentalne romanse nas oдавно zabavljaju,
Vidimo besplodnu, loptastu i stvarnu mesečinu,
Bez očiju i lica
I bez vela.
Ipak ponekad, u noćima punim vedrih oblaka,
Dok poslednji tramvaj niže zelena svetla na žici,
Posmatramo stidljivo astronomsku mesečinu
Pored devojke, tople, sa plavom kosom.
Jer mladost naša, i znano i neznanu,
Upravlja našim bilom u grudima, poput žege,
Kao što vrela, ljudska hrabrost
Upravlja u jezgri interplanetarnog broda.

Teška zovna zavonise i probudiše
Naše pokoljenje.

Vadimo moć rasuđivanja iz korica.
Naše godine u plesu sabalja neka se sada provode.
Uzvišeni ples što borbja je i preporod.
Što žedan let je Ikarov, ka sreći.

Hoćemo da razmrsmo sve puteve!
Hoćemo da spalimo sve mostove!
Kao jata ptica, oko katariki,
Nova pitanja i opet nova obležu oko našeg čela.
U mozgu se nadglašavaju razrešenja.
Jedno po jedno raspletano padaju
Pitanja, beskrajna pitanja.
Crt usana sigurnije se zaseda,
Oči prodiru dublje i postaju teže.
Između peti i hladnih stena
Naša duša seva varnice!
(odlomci)

TEMA ZA HIMNU

Miru, pobegao si iz mene, iz grudi, iz poeme,
Iz vena, iz lobanje, iz očiju sa teškim podočnjacima.
Ja te ipak ne dozivam sebi.
Da dodeš kao čarobni val, sporo, prstenasto.

Prođi najpre preko celog sveta i uteši
Oplakanu krv što je nevinno tekla.
Prođi i pomiluj gradove koji boluju u ruševinama,
Prođi, kraljice života, svetlosti čista.

Gle, moji prijatelji sanjaju da podignu
Slobodni svet koji je Marks prestano sanjao.
Pomozi njihovoj ruci da skupe to klasje sna,
A onda, ako hoćeš, možeš da dodeš i u moju dušu.

Ptica sa rubinskim kljunom!)
Osvetila se, eto, osvetila se.
Ne mogu više da je pomilujem.
Smrula me je
Ptica sa rubinskim kljunom.

A sutra
Kada pilići ptice sa rubinskim kljunom
Proćepkaju zemlju
Natiči će moćda
Na tragove pesnika Nikolaja Labiša
Koji će ostati kao lepa uspomena.

1) Ove je stihove izdiktirao Nikolaje Labiš u bolnici, na dan
10. decembra 1956. godine, par sati posle saobraćajne nesreće.

NIKOLAJE LABIS (Nicolae Labis) rođen je u Pojana Marului
(2. decembra 1935. godine) u učiteljskoj porodici. Prvi put se
javio na stranicama književne revije „Novi Jaki“ („Jasul
nou“, br. 8-1950. god.). Bio je i redaktor „Gazete lite-
rare“ („Književnih novina“). 1956. godine štampao je dve
zbirke pesama: „Srnda“ (za decu) i „Prve ljubavi“ kojima
se afirmisao kao jedan od najtalentovanijih pesnika mlade
generacije. 10. decembra 1956. godine dobio je saobraćajnu
nesreću — od čijih posledica umire 22. decembra iste godine.
Umro je pre nego što mu je izšla iz štampe zbirka pesama
„Borba sa inercijom“ koja je naknadno, dakle posthumno
priključena jednom ličnom izboru pesama iz celokupnog nje-
govog stvaralaštva. Objavljene pesme uzete su iz knjige
„Prve ljubavi“. EPL, Bukurešt, 1962. godine.

četrnaest dana u MAĐARSKOJ

Budimpešta, 1. avgust, sreda

Putovati!

Možda je igra slučaja što sam, dok je
voz klopunao prema mađarskoj prestoni-
ci, na jednoj strani starog nedeljnog
broja Politike — u kojem je Marija
iznela na staniku breskve za put — naišao
na jednu simpatičnu definiciju: „Putovati
znači postojati u promeni: ne radi puke
promene, nego radi postojanja koje se do-
kazuje, koje treba dokazati i njegovoj
napornoj i oporog protivurečnosti. Postojati
u promeni. Baciti se u reku dijalek-
tike i plivati prema nepoznatim obalama
bez odmora, do malaksanja. Pobedi od
nadenog sveznanja našeg doba, od ne-
postovanja Nepoznatog, od hladne trezvo-
nosti lišene romantičnosti.“

Grenice neka ne predstavljaju prepre-
ku. Jer preko njihove samodopadljive
crvene trake položene duž geografskih
mapa kotrljaju se vozovi — svuda u svu-
tu, ne samo kod Kelebie — tako prirodno
da je nemoguće ne uvideti koliko je ve-
štačko ovo parcelisanje sveta, jedinstvene
životne zajednice.

Iza Subotice očekivao sam pomalo sa-
mozaljbljeno da me obuzme neki novi,
čudni nemir pri prvom napuštanju svoje
otadžbine. I dok sam zbunjeno pretrao
po svojim osećanjima istražujući zašto je
to izostalo, setio sam se nezaboravnih re-
dova Sinkovog tumačenja pojma domovi-
ne pročitanoj proletoz u jednoj maloj
brošuri. Ime njegove domovine je — re-
volucija, domovina mu je zemlja u kojoj
njegova dela dobijaju svoj smisao (i pošto
ona u Jugoslaviji imaju smisla — domo-
vina mu je Jugoslavija); pojam domovine
vremenom iščezava; kosmopolitizam je
sve više obeležje čoveka koji se oslobađa
istorijskih predstava... Ove pozajmljene
misli naterale su moju zabunu. Nisam
osećao grizu savesti što me ne spopada
patriotska nostalgija, ali sam u isto vreme
bio svestan da nisam ni zaslepljeni ko-
smopolita koji od sveta ne vidi svoju
otadžbinu. Bio sam samo čovek, slobodnjak
u isti mah i determinisani nego ikad.
Gelerthov ka klopom slobode Žigmonda
Kisitaludi Straba. Vodič nehotice nameće
razlog za grešnu asocijaciju. Pokazuje kip
podignut u spomen oslobođilačke Crvene
armije. Cim je predstavio statuu koja
svojom ogromnom masom nadvisuje grad
poput stražara — vodič bez predaša saop-
štava: „...a ono pozadi je citadela iz
XVIII veka, sa namenom da zauzda ne-
pokorne Mađare“...

Pojunimo kraj spomenika Adija i Jo-
kajka. Ne mogu da podnesem njihov su-
sedstvo ni ovako u vidu kipova. Jokajka
bih premostio u drugi deo grada. Preve-
lika je počast za starog pričoca bajki što
su ga postavili uz Adija.

Na putu ka našem kanoistitu u Budimu
raznervira me jedna sveža malana parola:
„Kod nas je rad stvar poštenja i slave.
Proletari svih zemalja ujedinite se!“ Ova
revolucionarna rešenica kojoj je mesto u
komunizmu, ponešto je rano nikla u ovom
predučje. Naknadni je izdanak ere paro-
lavstva, fraza bez misaone, osećajne poza-
dine, jer sa koliko god smo ljudi govorili
tuo prepodnevno nijedan nije propustio da
pita: Kako stoji plate tamo preko? Pošto
je kod vas kila mesa? Koliko bi to bilo
u forintama? Itd. Itd.

Predstavim današnji broj Magyar Nem-
zeta. Prikaz najnovije knjige Lasla Boke.
(Skice za portre i ogledi). Sa zadovolj-
stvom čitam redove koji pre koju godinu
kao jeretičke teze ni slučajno ne bi mogle
ugledati sveta u jednom mađarskom listu
tolikog tiraža. „Boka... oštro odbacuje
one „sa marksističkim garnirungom“ ser-
virane infantilne nazore po kojima je Ko-
stoljanji „rođeni individualista“ itd.“ Fir-
ma marksizma prestaje, dakle, da bude
barikada iza koje mogu da se sakriju di-
letantske besmislice. Evo, i ovaj mali pri-
kaz markantno dokazuje u koliko meri
utiče promena baze na nadgradnju...

U Budimu prijatelj me je upozorio na
zanimljivu pojavu. Kiosk sa novinama i
knjižama zatvoren je, ostavljen je za
pljačku sam nekoliko primeraka najno-
vieg broja Elet és Irodalom. (Csopis Zí-
vot i literatura, prim. prev.) Zar
samo Elet és Irodalom — ne treba zaštite
od prolanzanka? Kao pojava interesantno
je, ali se ne bi smelo uopštavati.

Budimpešta, 3. avgust, petak

Jutarnji razgovor sa X. Y., mladim bu-
dimpeštanskim pesnikom. Razvija se že-
stoka rasprava oko socrealizma iako nije
njegov zakletti apostol. Kad najzad nade-
mo zajednički jezik priznaje: U Mađarskoj
nije bilo 30-40 godina onakve kulturne
političke... Ne može se pomiriti ni sa
„starim Ilješom“ opet je napisao jedno

problematično delo. U jednoj svojoj dra-
mi se, naime, stavlja izvišću poziciju
„trećeg putnika“ (pojam „trećeg putnika“
označava pripadnost ideološkoj struji koja
se zalagala za stvaranje „specifičnog ma-
đarskog“ socijalizma, prim. prev.), pa sad
u literarnim krugovima očekuju razvoj
dogadaja... Slaže se sa mnom da u mo-
dernoj mađarskoj lirici Ilješa moramo
pominjati pored Atile Jožefa, ali to — po
njemu — ne znači da se zbog stava „tre-
ćeg putnika“ ne može najenergiješnje na-
padati i povratiti na pravi put. Jedni
Ilješ, pojedinci bi još uvek hteli da ga
povrate, upućuju. Oni koji još ne slute
kakve će snažne i sve novije promene do-
neti sutra-prekosutra kongres u Moskvi.

Posle podne primila nas je vrlo srdačno
omladina jednog preduzeća lake industri-
je. Neprjatan me se kosmopolitizmom
nervozno gestikulirajući kada je razgovor
skrenuo na radničko samoupravljanje u
Jugoslaviji. Stalno je tražio muziku i nu-
kao društvo da započne ples.

Na povratku kući ozlojeđio me je jedan
moj zemljak. Svim silama je nastojao da
ubedi društvo da se okanemo lova na
„ozbiljni“ program, više bi vredelo neki
malí stripiz ili kakva druga za radnog
čoveka pogodna zabava (?!). Sad
već želim što mi nisam rekao šta sam
video pre podne. Jedan šofer taksijski če-
kajući na putnike čitao je za volanom
jednu debelu knjigu, beletristiku ili struč-
nu literaturu, pretpostavljam. Čini mi se
da ovde radnička zabava znači manje be-
značajni provod nego u Vejdovdini.

Malčas razgovarao sam sa dvojicom
učenika u privredi. Otišli su na smat po-
sle velike mature (što nije retkost u Ma-
đarskoj), pa ipak u njihovom govoru ne-
ma ni traga od samozadovoljstva, samo-
dopadanja naših, vojvodanskih „zreljih“
mladića. Ovde, izgleda, „zrelost“ ne pruža
„gospodsku“ titulu i pozu kao često kod
nas. Iznenadu njihova obaveštenost —
neobavještenost. Jedan od njih je, naime,
kada smo počeli da govorimo o našoj
„drugoj revoluciji“, saopštio beskraino
samouvereno i uz pratnju potvrdnog kli-
manja svog druga — da je Jugoslavija
1948. ustvari odlučila kakvo će joj biti
državno uređenje! Zbog ove „obavešeno-
sti“ ne sažaljevam naravno, ove simpe-
tične detake, nego one koji su im utvili
ovo „istinu“.

Nogrđaverčec, 6. avgust, ponedeljak

Izlet brodom do Višegrada. U Mađar-
skoj — kako pričaju — ponekad od starih
zameka upotrebljavaju i datoj prilici kao
ambare. (Kod nas u te svrhe snalažljivi
koriste radije škole ili domove kulture).

Čitao sam na obali Dunava. Iza mojih
leđa neko je jednom mom zemljaku do-
kazivao da nema u tome ničeg objednog
ako neki član KIS-a (Savez mađarske ko-
munističke omladine) nedjelom ide na bo-
gostuženje, kraj toga on još može da bude
dobar mladi komunist. Valjda me je to
podstreklo da vrativši se u logor preli-
stam najnoviji broj Katolikus Szó-a
(Katolička reč, organ katoličke crkve u
Mađarskoj. Prim. prev.), naravno krišom
da me ne bi mogli obediti da sam isti kao
onaj koji je meditirao o KIS-u i religiji.
Sadržina ovog lista nije lišena svake ko-
mike. Razvješljava način kojim pokušava
da pomiri religiozna načela sa revolu-
cionarnim, socijalističkim nastojanjima i ci-
ljevima.

U jednom članku se, na primer, između
ostalog može pročitati i da su se na svet-
skoj konferenciji za mir u Moskvi „u
krajnjoj liniji“ zalagali za ostvarenje „uz-
višenog Hristovog principa“.

Zalostno je kako se i ovde kao i kod nas
— a besumnje svuda u svetu — mora pri-
begavati često „taktičnim“ metodama i
izanalizati kojekakva kompromisna rešenja
da bi se s puta napretka uklonila ona
ružna prepreka koju jednim izdamljanim
terminom zovemo „ostatkom prošlosti“.

Uzvišeno Hristovo načelo i svetski mir.
Upravo sam o ovome čitao u Životu i
literaturi (Elet és Irodalom) jednu veoma
prigodnu misao. „Obecao sam listu napis
protiv rata i sad s ruše-
vinama svog obećanja u pozadini sedim
pred snežnom pustoš o ve hartije kao ski-
jaš bez skijaških štapa. Danima pre-
mišljam i nemam nikakvu sveobuhvatnu
spasonosnu ideju ili argument protiv ra-
ta. Zapravo imam samo sveobuhvatno ga-
danje u sebi i nekoliko prostih rečenica“.

Slova nekada umeju da pruže istinitiji,
dublji doživljaj nego „objektivna“ stvar-
nost.

U ovoj istoj Mađarskoj, međutim, tro-
še, po svemu sudeći, strahom mnogo ba-
otkrivanje i čuvanje kulturnog blaga. O

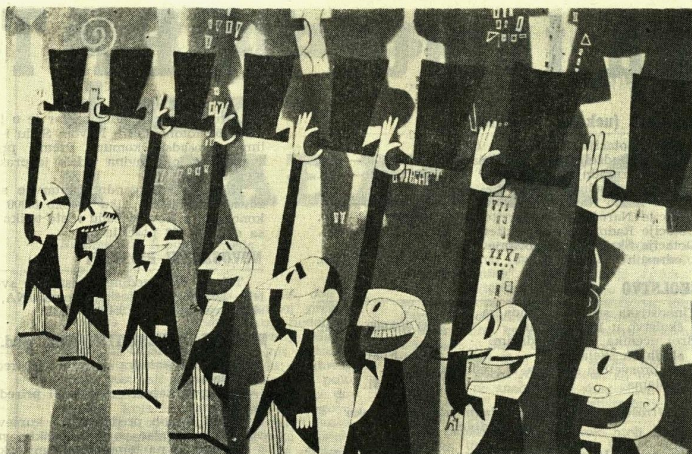
(nastavak na 20. str.)

SLEDEĆI BROJ „POLJA“ DONOSI OPŠIRNE IZVODE

IZ DISKUSIJA

JUGOSLOVENSKA STVARNOST U JUGOSLOVENSKOJ KULTURI

KOJE SU U OKVIRU PRI-
PREMA ZA III STRAZILOVSKI SUSRET VODJENE
NA TRIBINI MLADIH.

KONCERT ZA MAŠINKU PUSKU režiser d. vukotić, gl. crtač b. koljar

izbor iz listova i časopisa

dr mihajlo marković:

Za mnoga naša filofska dela važi ono što se može reći i za našu literaturu, naše slikarstvo i vajarstvo, našu muziku. Mi vi-še ne musamo, naučili smo da govorimo jednim modernim, kosmopolitskim jezikom, ne zaostajemo, ili bar ne zaostajemo mnogo, za zbivanjima u svetu — ali mnogo toga što se stvara kod nas moglo je biti stvoreno i u Fraksburgu, ili Londonu, ili Harvardu, ili Moskvi. Izgleda da se našoj filofskij može prebaciti da nije dovoljno filofska ova zemlja i o vog vremena, da govoreći o čoveku uopšte, premla misli na o vog našeg jugoslovenskog čoveka, njegova iskustva, briga i raspoloženja. Naravno filofska se

po prirodi stvari bavi opšteljudskim konstantama — ona ne može da se približi realnom životu svoje zemlje i svoje epohe na način na koji to čine specijalne nauke, politika, književnost. Međutim, to opšto kojim se ona bavi, treba da bude konkretno opšte — u hegelovskom smislu, ono treba da bude specifikovano i obogaćeno iskustvima, idejama i vrednostima stečenim u praksi na jednom određenom mestu, u jednom određenom vremenu. To naravno važi za humanističku problematiku. Bilo je prirodno što smo se u prvom fazi osvajanja te problematike izvesno vreme bavili isključivo uvodnim teorijskim rasmatranjima problema otuđenja, odnosno mladog i starog Marksa, pojma humanizma

uopšte itd., i što smo u tom periodu posvetili veoma mnogo pažnje interpretiranju i komentiranju izvorne Marksove misli, njene geneze iz Hegela i Fojerbacha i njene kasnije evolucije kod Lukša, Korša i drugih. Međutim, ako se duže budemo kretali isključivo u tim okvirima naša filofska misao će izgubiti veliki deo svoje vitalnosti i postaći jalova. Sve što se svakodnevno dešava u našoj zemlji je ogroman eksperiment koji bi trebalo da dovede do ostvarenja humanijih odnosa među ljudima, koji svakog časa rada najraznrsnije oblike razotudivanja, ali i najnečekivanije recidive otuđenja, koji pruža ogroman dragoceni materijal za filofska okolo koje ume da posmatra, za um

koji ume da misli konkretno. To je velika šansa naše filofske misli, šansa koju nemaju naše kolege u zemljama sa konzervativnim i statičkim društvenim uređenjem. Tu šansu mi moramo iskoristiti.

Filosof se ne može ograničiti samo na to da govori o čoveku kao biću prakse — on mora težiti da to i sam postane — ukoliko je marksist. Njegova misao može biti praktično delotvorna samo onda kad odgovara mestu, vremenu, specifičnim problemima njegove zemlje. Drugim rečima ona mora postati autentična.

(„Filofska danas“, revija „Danas“, 2. i. 1963. god.)

„POLJA“ uređuju: Jasna MEL-
VINGER, Miroslav EGERIC,
Željimir PETROVIĆ, Ivan BA-
NJAI, Petar MILOSAVLJE-
VIĆ i Milet RADOVANOVIĆ
(glavni i odgovorni urednik).
Tehnička oprema: Laslo KA-
PITANJ, izbor likovnih priloga: Stevan STANIĆ.

List izdaje NIP „Progres“, Novi Sad.

Rukopise treba slati na adresu: Redakcija „Polja“, Novi Sad, Vase Stajića 1.

tel. 23-22.

Neobjavljeni rukopisi se ne vraćaju. Pretplata na 10 brojeva 500 din. Pojedini broj 50 din. Pretplata se upućuje na adresu: NIP „Progres“, Novi Sad, tek. račun br. 151-11/1-514, sa naznakom za „Polja“.

Stampa „Forum“, Novi Sad.
Meter: Mačuš Teglaš

(nastavak sa 18. strane)

četrnaest dana u mađarskoj

tome smo se danas osvedočili pred iskopinama dvorca kralja Matijasa u Višegradu.

Nógrádverőce, 7. avgust, utorak

Razgovor do kasno u noć sa D. obesteto me je za monotonost i besadržajnost dana. Ako bi me neko zapitao kako zamišljam idealnog mladog komunistu koji živi i dela u socijalističkoj državi — okarakterisao bih mu D-a. Obazriv, kreće se otvorenih očiju, rasuđuje istorijski, dakle dialektički, sumnjativ kad se radi o krutim istinama, teza, uvek zapuđa progresivno u sukobu suprotnosti i detinje ushićeno voli ono progresivno. To je D. Pred njegovim očima se odigrao oktobar 56-e, video je srednjoskolsku selekciju koja je prilikom odlaska na fakultet sitničavo insistirala na krikerijumu porekla, video je... Sta sve nije video, čuo i preživelo, a danas nepokolebljivo veruje u novu kulturnu radničku klasu. „Svi višnje je preživeti prošlost — rekao je. — Treba verovati, verovati, razumeti.“ Razumeo sam. I verujem u to u šta i D. veruje.

Nógrádverőce, 8. avgust, sred.

Višecasovno putovanje Dunavom do Estergoma, grada Balasija, Vitez-Janoša, Babica. Čuveni ljudi minulih vremena iskrsavaju ispod napadne patine istorije i čoveku se čini da se kreću u njegovoj blizini kao ljudi od krvi i mesa. Ova blizina je mnogo veća od blizine koju obezbeđuje knjiga odmaknuta za čitanje. Jedini kip Balata Balasija na mestu nekadašnjeg Vizvarosa, gde je poginuo, znači više za mahaivao perom i mačem više nego čitav tovar biografskih podataka. Vitez Janoš, humanista koji za kulturu nije žalio novac, postaje za mene malo opipljiviji, pa i njegov štićenik: Janus Panonijus, moderan, evropski pesnik srednjeg veka. Tu se spotičem po njegovoj radnoj sobi (u palati Arpadhajzejevih). Žid trasi i danas još rećiti simbol mudrosti, umerenosti, snage i istine. Čoveku se čini kao da vidi i Babica, izmučenog od raka grla, kako u svojoj kući na brdu (sad preuređenom za muzej i literarnu čabu) „razgovara“ i piše slova koja zamenjuju zvuke, glas. Bakocova kapela u Bazilici je takode nešto mnogo više od zadivljujuće ilustracije koja oživljava jedan apstraktni pojam — renesansnu arhitekturu.

Balatonfeldvar, 8. avgust, četvrtak

Umoran sam, ne mogu relaciju Budimpešta-Balatonfeldvar da skiciram onako kako bi to ovaj sjajni doživljaj zaslužilo. A i ne znam što je proizvelo na mene intenzivniji utisak. Da li D. i D. sa svojim pitomom panoromom (dok smo tuda protunjali nisam mogao da se otmem iluziji da sam kod kuće u Baranji) ili njegova istorija i kult istorije, Martonvašar — rodno selo Betovenove IX simfonije (tu se dostojnim spomenom odzvuju velikom kompozitoru — izveštava nas vodič, — nazvali su po njemu mesnu poljoprivrednu zadragu). Venčijsko jezercu i njegovu okolinu — voljeni kraj autora Starog ciganina — Mihaj Verešmari — Sekašfehervar.

Balatonfeldvar, 10. avgust, petak

Bio sam sa tri druga u Balatonsarso — autopotom. Da vidim mesto gde je umro pesnik. Pesnik čija su mi slova dala da shvatim, da svojim ušima koje su dotle životarile na nepisanoj reskoj prozi prvi put čujem čudesnu poruku poezije. Da osetim njenu magičnu asagu. Njenu neobjasnjivu, samouznemirujuću, naslutljivu bit.

Onovremeno sam pomalo sumnjao u to da je prema Atili Jožefu njegova otadžbina zaista tako mačehinska kako sam to saznao iz studije B. Saboa u onoj knjizi Jožefovih pesama koja mi je prva došla do ruku. (Tada još nisam znao šta znači staljinistička kulturna politika). Danas smo našli na opipljive dokaze koji asro odolevaju i vremenu. Poslednji pesnikov stan u Sarsou preuređen is u muzej tek 1955. čitavu deceniju posle oslobođenja. A spomen ploču na kući otkrili su u septembru 1957. Hladna ravnodušnost prema pesniku počela je da se otkravljuje istovremeno sa opštim „topljenjem“. A danas je već i s tim završeno: Atila Jožef „ospeo je u mađarskom javnom mnjenju na sebi dostojno mesto.

Karakteristična je istorija njegovog spomenika. Spomenik stoji 50—60 metara od kuće tragedije, u jednom ljupkom periklu. Pesnikov kip je napravljen prvo na osnovu fotografije, jednog proletarskog kica, i predstavlja Jožefa kao drvoseku

koji obara kapital. Uporedo se „topljenjem“ polako se povratio dobar ukus i skulpturu su zamenili drugom. Njen je materijal bio, međutim, slab i vreme ju je rastopilo. Na njeno mesto došla je treća, ali ne sasvim sadašnjih razmera. Podnožje joj je bilo znatno više. Uskoro su, međutim, shvatili da Atila Jožef neće ništa izgubiti od svoje pesničke veličine ako skrate podnožje njegovog spomenika. I danas, u centru parka, ova ukusna skulptura stoji skromno i oslobodeno „revolucionarnog“ patosa. Njen materijal po svojoj prilici neće više nagristi vreme...

U muzeju je ona rugoba od građanskog lista. — Est, uvodnik broja od 5. decembra 1937. koji na senzacionalistički način donosi vest o pesnikovoj smrti. (Čto, poslednja dva dana već je i prestonica znala za to) Kao razlog smrti list saopštava da je Atila Jožef bio duševni bolesnik koji nije našao „u dovoljnoj meri kontakt sa svojim bližnjima“. A uredivači muzeja, u propratni tekst uz slikovnu dokumentaciju njegovog života, upeli su sledeti: „Svoj talent, pesničku asagu, svim sledećima ova tekstualna leži prvo, izdanje knjige Döntsd a tökéi, ne siránkozz sa posvetom: „Lajošu Nadu iskreni prijatelj i dobar učenik njegovih pouka. Budimpešta, 21. mart 1931. Atila Južef.“

Između ta tri teksta veza se nameće sama od sebe. Jadni Atila, bar da nikada nije bio primoran da sluša pouku Lajoša i da skavlja svoju pesničku asagu „u službu viših ciljeva“. Bez sumnje bi pronašao (to jest ne bi ni izgubio) „kontakt sa svojim bližnjima“. A cilju bi mogao da služi na svoj autentičan (a ne nametnut) način mnogo duže.

Balatonfeldvar, 12. avgust, nedelja

Nekad mi se čini da sam najmanje sam onda kad sam sam — tvrdio je jednom prilikom moj prijatelj pesnik. Danas sam mu dao za pravo. Prijalo mi je malo zatocenosti u sobi.

Zapravo, i nisam bio sam: pravili su mi društvo tri poslednja broja Elet és iradalom-a, Jelenkor, Új Irás i Világirodalom-i Figyelő. Sa pisanjem mi je često lakše da se upustim u iskren, nevezan dijalog nego sa najboljim pozna-

nicima. U potku napisanih misli lakše je utkati ili izvesti ni sopstvene misli — a time je dijalog počeo, najveći doživljaj čitanja, nalaženje Učesnika obezbeđeno je, nisam usamljen.

Sinoć je Radio-Košut emitovao jednu Jevtušenkovu pesmu. Jednog njenog od tih časopisa razbacanih po krevet. Mogao bih da pokazem u kojim sam napisima i u kom delu njihovom našao nešto simpatično, privlačno, nešto što otvara nove vidike. Ronatjev napis (Avanture X-a, ili listovi iz beleznice sa citatima; Elet és iradalom, 28. jul) danas sam četvrti put pročita. I da za vreme svog boravka ovde nisam pročita ništa osim ovog jednog jedinog napisa, moje mišljenje bi se o mađarskom umetničko-literarnom životu i tada bitno izmenilo.

Mislio sam na Simpozij. I na sve ostale „jeretičke“ snage koje uporno miniraju našu provincijsku atmosferu. Ovdasnje „otapanje“ biće uskoro i za nas od neprocenjive vrednosti.

Budimpešta, 14. avgust, utorak

Ponovo u Pešti, ovoga puta već kao stari poznanici. Još sedam sati i bićemo kod kuće. Bio bi red da se oporim od mladog pesnika X. Y-a, od sekretara KIS-a, od one dvojice učenika u privredi, od vodiča, od onoga koji je meditirao o odnosu KIS-a i religije, od Volode, od D... I od Budimpešte, Višegrada, Estergoma, Nadmarosa, Balatonfeldvara, Tihanja, Balatonfireda, Badačonja. Od ljudi i od predmeta, od ljudi koji se menjaju i od stvari koje se menjaju. I možda bi ih trebalo zamoliti za izvinjenje ako je pokaja njihova fotografija ispla gruba i bez re-tusa, a postavka suviše svojevoljna.

Umesto svega toga umiruje me to što znam da o stvarima koje me ne zanimaju, prema čijoj sudbini sam ravnodušan — nikad ne donosim sud.

Sa mađarskog preveo Vlatislav JAMBOR